

İRÖNİ

Hayriye ÜNAL

Dilin en etkili silahlarından biri ironi. Bir metni etkileyici kılmak için belki de en güçlü silah. *İncil*'de ve *Kur'an*'da da kullanılıyor. Batı'da ironinin *İncil*'deki kullanımına dair pek çok çalışma mevcut.¹ Türkiye'de ise kutsal metnin ironiye iltifat edişii, ne şekilde iltifat ettiğii pek konuşulan bir konu değil. Bu ihmal, ironinin edebiyatımızda şakacılık seviyesine indirgenmesi ile ilgili olduğu kadar edebiyatın gereçlerinin sekülerleşmesiyle de ilgili. Kutsal olan ve kutsal olmayan metne bir dil hadisesi olarak bir bütün olarak bakmıyoruz. Oysa tüm kutsal kitapların, etkili felsefecilerin ve iyi edebiyatçıların müracaat ettiğii müşterek hüner ironidir. Her metin, kaynağından bağımsız şekilde dil içinde incelenebilmelidir.

İroni kavramını anlamak ve edebiyattaki maharetlerini görebilmek için önce sözcüğün anlamına ve tarihine bakalım:

İroni sözcüğü Yunanca “eironeia” sözcüğünden gelir. “Kandırmak” fiilinin Yunancasından türetildiğini yazıyor sözlük.² İlginç bir köken, ironinin “gerçek”in algılanışındaki eşsiz rolünü düşünürsek.

“Eiron tutarsız ve çelişkili bir evrende yaşadığımızın farkına varan, dünyayı saçma kavramı açısından değerlendiren, bu saçma evrenin özelliklerini teşhir ederken, bireylere de alaycı bir sükûnet haline ulaşmayı tavsiye eden bir kişiliktir.”³

Aristoteles, kavramı *Nikomakhos'a Etik* eserinde şarlatanla müstehziyi ayırırken olumlu anlamda müstehziyi açıklamak için kullanır. Aristoteles'in trajediyi

1 Yararlı ikisi için bkz. Edwin M. Good, *Irony in the Old Testament*; Carolyn J. Sharp, *Irony and Meaning in the Hebrew Bible*.

2 Antoine Furetière, *La Dictionnaire Universel* (Paris: Robert, 1978), “ironi” maddesi. sözlükten akt. Beliz Güçbilmez, *Sophokles'ten Stoppard'a İroni ve Dram Sanatı* (Ankara: Deniz Kitavebi, 2005), s. 13. *Eiron*'un “Sorumluluktan kaçan” anlamını vurguluyor Demosthenes. Yazının devamı için bunu aklımızda tutalım. (Akt. Gözde Saroğlu, “Bakî, Nef'î ve Nedim Divanlarında İroni” başlıklı yüksek lisans tezi, 2013)

3 Oğuz Cebeci, “Tarihsel bir Perspektif Üzerinden İroni Tür ve Tekniklerinin Gelişimi”, *Cogito / İroni*, Kış 2008.

tanımlarken kullandığı *peripeteia* (her şeyin tepetaklak olması) kavramının da Pirandello'nun *humor* kavramının da ironi fikrini açıkladığını yazar Norman D. Knox.⁴ Peripeteia, kaderin cilvesi gibi bir kavram. Beklenmedik bir anda kaderin cilvesi ile karşılaşırsanız ironi doğabilir, kaderin cilvesi çoğu zaman failer eliyle gerçekleşir.

Failler ve gerçekleşen kader arasındaki orantısızlık ironiktir. Japon Yönetmen Takashi Miike'in "Sukiyaki Western Django" filminde yörenin en usta savaçısı ölümden basit biri yardımıyla kurtulur; en usta silahlardan kurtulur ama ölümü son derece sıradan ve korkak biri elinden olur. Yenilmez bir savaçının serseri bir okla ölümü, karşıtların oluşturduğu birliği ironik bulan romantik ironiye denk düşer. Romantik ironinin önemli temsilcisi Goethe'nin Faust'ta kurduğu yüce-düşük, iyi-kötü gibi karşıtlıklar da bu örneği teyit eder. Romantik ironi, dilsel bir hüner olmaktan fazlasıdır; eserin felsefi yapısına gömüldür. Kişi, en büyük amaçlar için savaşırken bile beyhudeliğinin farkındadır. Oluşturma mükemmeli yolculuğun bitmeyişi ve her an başarısızlığın tadılması olarak özetleyebiliriz bunu.

İroni kavramının tarihinde Sokrates önemlidir. Sokrates'in diyalogları, konuşma yöntemleri, bilgiyi doğurtma şekli ve ironi arasındaki ilişkiler o kadar belirleyicidir ki Kierkegaard, bir kitap boyunca açıklamaya çalıştığı kavramın Sokrates ile birlikte dünyaya geldiğini ileri sürer. Kitabın alt başlığı "Sokrates'e yoğun göndermelerle"dir. İroninin ne olduğuna dair iyi bir fikir verdiğini düşündüğüm bir hikâyecik aktarır Kierkegaard. Sokrates'in yöntemini tanımlamaktadır bu: Doğal güzellikler görmek için dünyayı dolaşan bir İngiliz'in öyküsü.

Derler ki, bakir bir ormanda, çevredeki ağaçların kesilmesiyle elde edilebilecek görkemli bir manzara keşfettiğinde, hemen adam tutup o gereksiz ağaçların köklerini zayıflatırmış. Her şey hazır olduğunda yerine geçer, gözlüğünü takar ve işaret verirmiş - o anda ağaçlar devrilir ve bir an için gözleri manzara karşısında büyülenirmiş; bu büyü aynı zamanda aldatıcıymış çünkü o anda tam karşısını da yaşıyormuş.

Kierkegaard burada ilgiyi Sokrates'le kuruyor:

Aynı şey Sokrates için de geçerlidir. Soruları yoluyla tözcü bilincin bakir ormanlarındaki ağaçları zayıflatmış ve her şey hazır olduğunda bu oluşumları birden yok etmiş, akıl gözüyle daha önce hiç görmediği bir manzaranın tadını çıkarmıştır. Daha doğrusu, bu manzarayı izleyen gençlerdi, Sokrates de bir kenarda duran ve onların hayretini ironik bir bakışla izleyen gözlemci. Ağaçları zayıflatmak çok zaman alan bir işti ve Sokrates bu konuda dur durak bilmezdi. Ama bu iş yapılır yapılmaz ilişki doruğa ulaşmış demektir; çünkü artık Sokrates hiçbir şey vermeyecekti.⁵

4 Norman D. Knox, "Irony", <http://www.autodidactproject.org/other/ironydhi.html>, (erişim 11.10.2015)

5 S. Kierkegaard, *İroni Kavramı*, çev. Sila Okur, 2. bas. (İstanbul: İş Bankası, 2004), s. 176.

Bu alıntı ironide saklı birçok şeyi açıklamaktadır. Soruları da yanında getirmek suretiyle.

O hâlde bazı sorular soralım:

İnsan her şeyin ölçüsü müdür?

Değerli olan hangisidir: yıkmak mı yaşatmak mı?

Bir görüşü açmak uğruna neleri feda edebiliriz? vb. soruları çoğaltabiliriz. “Yerine bir şey konulamayan boşluklar açmak”, sorulardan biri de bunun niçini olmalıdır. Çünkü ironinin yaptığı budur da.

“Niçin ironistler *özel* bir hınç uyandırıyor?” diye soruyordu Rorty.⁶ Sokrates’in eninde sonunda ölüme mahkûm edilişi böyle bir hınç nedeniyle olmalıdır. İronistin gıdası doğal olumsuzlukları görmektir, tasvir edebilmektir. Hınç uyandırıcı bir toplumsal rol. “Hegel’e göre Sokrates öğretisi olumsuzdu, olumsuz onun ereği idi, sabitlemek için değil harekete geçirmek için hesaplanmıştı, olumlu içinde var olmak yerine kendi kendine ayakta duruyordu.”⁷ Hegel’in Sokrates’i “ahlakın kurucusu” olarak gördüğünü ekleyelim.

Yıkıcı, olumsuz ama kurucu. Bu zıtlıklarla dolu role en iyi sahne teşkil edecek alan sanatın alanı olsa gerek.

Sanatta yıkıcı hareketlerden birkaç örnek verelim:

Sanatın dilinde yıkıcı hareketler, mesela Dadaizm ve Fluxus oldukça ironiktir. “Rastlantı yasaları”⁸na tabi sanatsal hareketlerin kanlı dünya savaşlarının ardından gelişi hiç de rastlantı değildi. Dünya savaşları, insanların o çok inandıkları değerlerden çıkmıştı. Dadaizmin bütünü, paylaşılmayan kim bilir hangi değerler uğruna da dünyanın birbirine girmesinin çirkin ciddiliğinin karşısında ironisiyle -kayıtlara geçmek suretiyle- politik ve ahlaki üstünlüğü de ele geçiriyordu. Ağır bedeller ödeyen birçok Dadaist vardı. Böylece Dadaizm sadece gülere bakmıyordu, satirik tutumuyla nesnesini gülünçleştiriyordu da. 1920’de Köln Dada Fuarı’nda insanlar sergiye birahänenin tuvaletinden giriş yapıyorlardı. Serginin açılışında komünyon kıyafeti giymiş bir kadın müstehcen şiir okumuştı. Sergide yer alan Max Ernst’in bir heykeline balta asılmıştı, heykel parçalanabilsin diye. Buradaki mesaj açıktır.⁹

Bir ironistin *canlılık duygusunun şiddetiyle* davrandığını ileri sürüyor Randolph Bourne.¹⁰ Canlılık herhangi bir tezle reddedilemeyecek bir “var”, ortada ve kesin.

6 Richard Rorty, *Olumsuzluk, İroni ve Dayanışma*, çev. Mehmet Küçük-Alev Türker (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1995), s. 136.

7 Kierkegaard, *age.*, s. 209.

8 İbare Zürih Dadasının önemli sanatçılarından Hans Arp’a ait. Arp rastgele yere serpiştirdiği kâğıt parçalarını düştükleri yerde sabitlemiştir, bu rastgele kolaj bugün New York Modern Sanatlar Müzesinde bulunmaktadır.

9 Bu örneğin aynı zamanda aşağıda geçecek olan Hz. İbrahim kıssasıyla göstergesel benzerliğine dikkat çekmek isterim.

10 Akt. Knox.

İngilizce ve Fransızca da sözcük anlamı iğrenç, sefil, alçaltıcı olan “abject” ile her daim estetik yüceliği simgelemiş “art” bir araya gelebiliyor. Alçaltıcı sanatın ilginç örneklerinin sıklıkla kadın oluşu ve tarihte sahneye çıkma zamanlaması da ironik bir tablo oluşturuyor. 1940 doğumlu Hannah Wilke örneğinde canlılık ve alçaltıcı olanın olağan dışı birleşimini görebiliyoruz. Tam da feminist söylemler yükselirken kendi bedenini âdeta bir heykel gibi sergileyen heykeltraş Wilke’nin yaptığı, erkek egemen sanat galerilerine saldırgan bir eleştiri getirmek için kendi imajını odağa yerleştirmek.¹¹ Eleştirilenler onu narsisizmle, iyi bir feminist olmamakla ve güzel bir kadın olduğu için kendini nesneleştirmekte cüretkâr olmakla itham ettiler. Wilke’nin son hareketi o dehşet ironinin altını çizer: Kanser olur ve kemoterapiden perişan olmuş bedeninin sansürsüz görüntüleriyle bir sergi açar. Güzellik ithamı da böylece çökmüştür.

Nietzsche ironinin “ruhun büyüklüğü” için gerekmiş olabileceğini yazar *İyinin ve Kötünün Ötesinde*’de.¹² Buna inanmıyordur bile. Bu kitabın adı ironinin yerini tarif eder âdeta: iyinin ve kötünün ötesinde.

İroninin eleştirel rolüne önemli bir örnek:

İroni karşısındaki paradigmayı dağıtmaktan hoşlanır. İronist tutum da bu doğrultuda muhatabına (kurban da denebilir) acımaz. *Kur’an*’ın anlatımına göre Hz. İbrahim’in babasıyla ve kavmiyle diyalogları bu tutumun ilginç bir örneğidir. İbrahim putları kastederek “halkına ‘kendinizi bu kadar yürekten adadığımız bu biçimsel nesnelere de nedir?’ dediği zaman ‘Biz atalarımızı bunlara tapar bulduk’ diye cevap verdiler.”¹³ Hikâyenin gerisi biliniyor. İbrahim, halkını önce ikna etmek ister, edemez. Putları kırmayı kararlaştırır. En büyükleri dışında hepsini parçalayıp baltayı da en büyük putun boynuna asar. Davranışı maksatlıdır ve bilgecedir. Kavminin konu hakkında gelip kendisini sorgulayacağını biliyordur. Nitekim kavmi gelip onu sorguladığında İbrahim’in verdiği cevap Sokrates’in uyandırdığına denk bir hınç uyandırır insanlar üzerinde ki İbrahim ateşe atılacaktır: “[İbrahim:] ‘Bu işi belli ki, şu yapmıştır, putların en irisi yani: ama en iyisi, siz kendiniz ona sorun; tabii eğer konuşmasını biliyorsa!’”¹⁴

İroni kavramının seyrinde başlı başına önemli bir kavram olan *put kırıcılığı* da bize kazandırır Hz. İbrahim. Edebî eleştirinin seyrinde de önemli yeri var put kırıcılığın. Nâzım Hikmet *Resimli Ay* dergisinde kendinden önceki şair muhteremleri yıpratmak için başlattığı kampanyaya “Putları Yıkıyoruz” adını vermişti.

Hiçbir fâni, sanatının gücü ne kadar yüksek olursa olsun nihai olarak saltanat süremeyecektir. Bu da hayata ölümle düşülen ironik şerhtir. Sanatın doğmasından

11 <http://jenniferlinton.com/2010/12/31/the-art-of-hannah-wilke-feminist-narcissism-and-the-reclamation-of-the-erotic-body/> (erişim 23.09.2015)

12 Ahmet İnan çevirisi (Ankara: Gündoğan Yayınları, 1997), s. 79.

13 Muhammed Esed, *Kur’an Mesajı Meal-Tefsir*; “Enbiyâ Suresi”, Ayet no: 51-53, çev. Cahit Koytak-Ahmet Ertürk (İstanbul: İşaret Yayınları, 5. Bas. 1999), cilt: 2, s. 654.

14 Esed, aynı sure, ayet no: 63, s. 656.

neredeysse tek başına sorumlu olan kalıcılık tutkusu, böylece sanatın devamcıları tarafından devralındıkça putlaşan seleflerin içini boşaltır.

İroninin kurbanı ve şifre meselesi:

İroni çeşitli anlam katmanları arasındaki farklarla ortaya çıkan dramatik bir durumdur. Bu katmanlar zayıftan (yüzeyselden) güçlüye (derine) doğru sıralanmışlardır. Sınırları, fark edilişleri -ve kim tarafından fark edildikleri- belirler. Bir algı deneyi gibidir ironi. İroniye konu edilen, ironiyi anlaması beklenen ve ironist arasında bir şifreleme. “İroni yazarının şifresindeki ‘görünen’ mesaj ile bu şifrenin ‘asıl’ mesajı arasındaki içerik ironi muhatabı tarafından deşifre edilmek üzere genellikle gizli bırakılır.”¹⁵

“Perpektifler çatışması” diyor Eagleton. İroni “aynı nesnenin farklı görünüşlerde boy gösterdiği bir perspektifler çatışmasıdır. Deyim yerindeyse, perspektif, ironinin fenomenolojik biçimi, bir olay ya da durum olarak semirmiş bir ironidir.”¹⁶

Gerçek anlamla görünen anlam arasındaki fark, ironistin kendi zemininde istediği gibi hareket etmesine olanak sağlar. Tartışmadan kaçabilecektir. *Eiron*’un sorumluluktan kaçan manasını anımsayalım. İroninin bu aşamada bir tutum ve bir eleştirel söylem olmanın fazlası olarak bir yaşam felsefesine dönüşeceği söylenebilir. İronist özgürken, *kurban özgür değildir*.¹⁷

Kurban sözcüğü Muecke’ün kitabında sıklıkla geçiyor. İroni kurbanını, Northrop Frye’den hareketle, şartlara kör, durumunun farkında olmayan olarak tanımlar Muecke; bunun tersine ironist ise her şeyi bilen, her şeye gücü yeten, özgür sıfatlarıyla donanmış neredeyse tanrısal bir pozisyonadadır.¹⁸ Kurbanın bu edilgen pozisyonu, o konuyla sınırlı bile olsa tartışmalı yeterliliği, seyirlik nesneye dönüşme potansiyeli ironinin her zaman bir hiyerarşi konusu olduğunu düşündürür.

Bazı örnekler:

Edebiyatta ironi sıklıkla kullanılan bir araç olmuştur. Hem eleştireliliği hem bilgece oluşuyla başarılı örneklerde esere derinlik katar. Zekâ oyununa dönüşme tehlikesiyle yüksek bir sanatsallık arasında salınır ironi. Başarısı aldığı riske bağlıdır.

Öyküde ironinin nasıl olabileceğine dair unutulmaz bir örneği anmak istiyorum:

İroninin saf biçimde işlendiği parçalardan biri Poe’nun bir edebiyat editörü öyküsüdür.¹⁹

15 Margaret A. Rose, *Parody: Ancient, Modern and Post-Modern*, 2. bas. (Cambridge University Press, 1995), s. 88.

16 Terry Eagleton, *Tatlı Şiddet-Trajik Kavramı*, çev. Kutlu Tunca (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2012), s. 157.

17 D.C. Muecke, *Irony and the Ironic* (New York: Methuen, 1986), s. 48.

18 *age.*, s. 48-49.

19 Edgar Allan Poe, *Bütün Hikâyeleri*, çev. Dost Körpe, 4. bas. (İthaki Yayınları, 2007), s. 611- 627.

“Hakkında ironik davranılan şey”²⁰ ironinin nesnesidir. Bu öyküde ironinin nesnesi, anlatıcının kendisidir. Anlatıcı aynı zamanda durumunun ironi yarattığının farkında değil gibi anlatmaktadır. Cin fikirli okuyucuyu ironinin seyircisi olarak seçmiştir. Poe, bu şekilde, edebî niteliğin gözle görülür olmayışından yararlanarak köşe edinenlerin eleştirisini de yapmaktadır. Bu örnekte kurban editörlük makamıdır. Zamanın editörleriyle kafa bulan öyküde şair sayılmak için yapılan rezilliklerin türlü hikâyesi yer alır.

Editör olmaya soyunan Thingum Bob’ın babasıyla ilk görüşmesi öykü dilinde ironiyi yeterince açıklar.

“Babacığım,” dedim, “n’olur beni başışla! Ama ruhum sabun köpüklerinin üstüne çıkmak istiyor. Dükkândan ayrılmakta kararlıyım. Editör olacağım -şair olacağım- “Bob Yağı” için dörtlükler kaleme alacağım. N’olur beni affet ve büyük bir adam olma yardım et!”

“Thingum’cuğum,” diye karşılık verdi babam (bana zengin bir akrabamın soyadını isim olarak vermişlerdi), “Thingum’cuğum,” dedi beni kulaklarımdan tutup ayağa kaldırarak - “Thingum, evladım, sen tıpkı baban gibi mert ve içli bir insansın. Koca bir kafan var. Yani beynin büyük olsa gerek. Gelip bana bunları söyleyeceğini çok önceden tahmin etmişim. Bu yüzden seni avukat yapmak istiyordum. Ama o mesleğin tadı kaçtı. Siyasette de para yok. Aslında seçimini iyi yapmışsın -editörlük en iyi meslek- aynı zamanda şair de olabilirsen -editörlerin çoğu şairdir zaten- bir taşla iki kuş vurmuş olursun. Seni teşvik etmek için çatı katında bir oda; kalem, mürekkep ve kâğıt; bir ayak sözlüğü ve ‘GadFly’ın bir nüshasını vereceğim. Başka da bir şey istemezsin, herhâlde.”

“Daha fazlasını istemem nankörlük olurdu,” dedim heyecanla. “Cömertliğin sınır tanımıyor. Karşılığında seni bir dahinin babası yapacağım.”

Böylece o mükemmel adamla yaptığım konuşma son buldu ve hemen işe koyuldum. Şair olacaktım, çünkü editör olmanın en iyi yolu buydu.

Şiire baktığımızda ise ironiyi kullanma şekline göre şairlerin üçe ayrıldığını müşahede ediyoruz. İlk grup Sami Baydar, Turgut Uyar, Sezai Karakoç, İsmet Özel gibi ironiye hemen hiç itibar etmeyenler. Fakat onların eserlerinde hayatın doğurduğu bütüncül bir ironi gözlemlenir. İkinci grup, derin ironileri şiirin yapısına sızmış olan Ece Ayhan, Cemal Süreya, Didem Madak, Cahit Zarifoğlu gibi şairler. İronik oldukları açıkça ifade edilen ve bilinen, felsefe olarak da humor ve ironiye yatkın Metin Eloğlu, Orhan Veli gibi şairler.

Divan şiirinde tehzil, istihza, hiciv, alay, tecahülârif şeklinde boy gösteren ironi modern edebiyatta parodi, humor, ironinin her türü (romantik, açık, kapalı, dramatik, durum ironisi vb.) şeklinde görülür.

20 Bu ibare Muecke’ye ait. *age.*, s. 40.

İroni mizaç özelliğidir. Hem geçmişteki varyasyonlarının hem de günümüzdeki modern kullanımının ortak yanı keskin eleştiri ve gülme felsefesi içermesidir.

Hiciv, Eşref'te olduğu gibi sıklıkla argoyu kullanarak şiir dilini şairanelikten uzaklaştırır. Eşref'te bir bakış açısıdır ironi. Hayatı böyle bir perspektiften görmektir. Ona göre doğruyu söylemekten ibarettir durumu, kendisini de tarif etmekten imtina etmez:

*Eylemem ölsem de kizbi ihtiyar
Doğruyu söyler, gezer bir şairim
Bir güzel mazmun bulunca Eşrefâ
Kendimi hicv eylemezsem kâfirim²¹*

Osman Çizmeciler'e göre Eşref'in kıtaları "birer samimiyet örneğidir".²² A.Kâzım, Eşref'e *hezelgû* veya *heccav* demenin haksızlık olduğunu düşünür. Ona "mücahid-i edeb" demek yerindedir.²³

Şair Nedim de neşeli ve esprili bakışıyla şiirinde ironiyi sıklıkla kullanır. Gazellerinden birinde:

*Seninle terk-i riyâ denli güçdür ey vâ'iz
Şarâba tevbe Nedim-i günâhkâra göre²⁴*

Hem şarapla ilişkisinin kuvvetini hem de din adamının ikiyüzlülüğünü ince bir şekilde vurgular. Nedim, Sokrates'i ne kadar bilirdi bilinmez ancak kutsal bilgiyle insan arasındaki çizgiyi yok sayar. Her şey şiirin ve ironinin malzemesidir. "Sokratesçi ironi, bir ölçüde Kant ya da Schopenhauer gibi insan ile kutsal bilgi arasına bir çizgi çizerek, onların arasında belli bir saygılı mesafeyi korumayı başarır. Ancak Sokratesçi ironi, cehalet adına günahın da bir reddidir, bu yüzden bütün yanlış yollarda antitrajiktir."²⁵

Can Yücel şiirinden bir örnek de (içinin boş olduğunu itirafla oluşan ironi, "safça") kendi şahsı nezdinde topluma yönelir. Bu da antitrajiktir.

*Çok kıyak adamdı babam
Yarıdan tezi yok kurtulacağım oğlum derdi
Şu cahallıktan
Kurtulacağım a
Ya yerine bişey koyamazsam²⁶*

21 Haz. Hilmi Yücebaşı, *Şair Eşref-Bütün Şiirleri ve 80 Yıllık Hatıraları*, 3. bas. (İstanbul: Dilek Yayınevi, 1984), s. 211.

22 *age.*, s. 5.

23 *age.*, s. 33.

24 "Ey vaiz, senin riyayı terk etmen ne kadar zorsa, günâhkâr Nedim'in de şaraba tövbe etmesi o kadar zordur." Muhsin Macit, *Nedim Divanı* (Kültür Bakanlığı, 2012), gazel 121, 7.

25 Eagleton, *age.*, s. 85.

26 Can Yücel, "Kurt Ahmed'in Ağzından", *Rengâhenk* (İstanbul: Doğan Kitap, 2007), s. 84.

Metin Eloğlu'nda ironi bir sığınaktır. Eloğlu Garip devrinin hemen ardından geldiği için ve edebiyat sosyetesinde humor şiirleri yükseldiği için şiirinin o tarafına ağırlık verecektir. Çoğunlukla sosyal bozuklukları hedef alır Eloğlu. Onda Eşref gibi doğal eğilim var denemez. Ve bir tür hakikat mücadelesi değildir ironisi.

Sayın yargıç! diyorum son celsede

Ben ileriliği iş olsun diye sevdim;

Siz tuttunuz ciddiye aldınız;²⁷

Eloğlu'nu daha evvel bir yazımda “kaçak dövüşen bir ironist” olarak tanımlamıştım. İroniye dair bakış açımı da Eloğlu özelinde anlatmıştım. Yeniden aktarmaya değer bulduğum bir tespitimle değerlendirmemi yaparak yazıyı noktalayacağım. Buradaki Eloğlu, ironistin beyhudeliğini içinde taşıyan bir örneği olarak okunabilir. *Düdüklü Tencere* kitabında “Boynumun Borcu” başlıklı şiir. Ortada Leman Hanım'a yazılmış bir şiir yoktur ama borç bu üç mısra ile ödenmiştir:

BOYNUMUN BORCU

Leman Hanım

Size bir şiir borcum vardı ya

İşte onu ödüyorum²⁸

İronistin görünürde etik bir amacı yoktur. “Amacı kendi içinde yer alır.” (...) “İronist kendisini olduğundan farklı gösterdiği zaman, amacının insanları buna inandırmak olduğu düşünülebilir. Ancak asıl amacı kendini özgür hissetmektir ve bunu ironiyle elde eder.”²⁹ Leman Hanım'a yapılan gösterişli ama içi boş ödeme özgürlüğün biletidir şair için. Eloğlu böylece şairin karizmasına da, içi boş ithaf şiirlerine de belki kendince bir çizik atmıştır. Elbette hoş bir üçlüktür bu, kimse aksini iddia edemez; ancak kendisine özdeş bir gerçekliği paranteze almakla balon etkisi yaratıp sönen bir pırıltı. Yüzsüz mü, belki o kadar değil, ama süreksiz bir pırıltı.

27 Metin Eloğlu, “Kaldırım Mühendisi”, *Toplu Şiirler-Bu Yalnızlık Benim*, 2. bas. (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2005), s. 39.

28 Eloğlu, *age.*, s. 75.

29 Kierkegaard, *age.*, s. 236.